

Dante, Benigni, el Senat i la RAI (2)

JOAN FRANCESC
MIRA

Enguany, a la meua segona pàtria afectiva, que és Itàlia, hom celebra i celebrarà profusament els 750 anys del naixement de l'immensament gran Dante Alighieri, un dels pilars i components substancials d'això que en solem dir cultura europea. Suppose que al Regne d'Espanya (inclosos els nostres regne i principat), tan europeus com som, les institucions culturals no consideren ni consideraran digne de cap commemoració l'aniversari i el personatge. El poeta degué nàixer entre finals de maig i mitjan juny del 1265 -no se sap el dia exacte-, i així, fa poques setmanes, al Palazzo Madama, seu del Senat de la República, van celebrar els tres quarts de mil·lenari amb un recital memorable del grandíssim Roberto Benigni. L'actor entra a l'Aula del Senat -explicava un diari i immediatament comença l'espectacle. L'acullen el president de la República, Sergio Mattarella, i el president del Senat, Pietro Grasso, i Benigni, abans de llegir el cant XXXIII del *Paradiso* (alerta: tot seguit en parlarem!), introdueix el tema amb un monòleg que "*ha divertito il pubblico dei senatori con il suo solito umorismo*". M'ho puc imaginar: l'he vist en altres recitals. Benigni va voler parlar de la naturalesa política de Dante ("*amava la politica nel suo senso di servizio*": apunteu, amics, que des de fa poc temps ocupeu càrrecs...) i de la seua voluntat de ser un partit ell mateix ("*il Partito Dante, un PD de l'epoca*": una punxada a Renzi i al seu Partit Democràtic, com si ací diguéssim "el Partit de Pablo", suppose...). I acabà recordant que amb Dante i en aquell temps que en diem

medieval va nàixer Europa: quan l'Església va reconèixer per fi el valor del treball (en tant que col·labora amb la creació divina!), quan es va legitimar el profit comercial i van nàixer les finances modernes, quan els municipis lliures esdevenen l'autèntic signe de modernitat. Quan es va "alfabetitzar" la música, va nàixer el primer artista modern, Giotto, pagat per pintar, i el primer intel·lectual, Boccaccio, pagat per escriure. Fins i tot la psicoanàlisi, ironitza Benigni, va nàixer a l'Edat Mitjana, amb la institució de la confessió primer una vegada l'any i després una vegada al mes!

Després d'aquesta presentació, l'actor ja podia començar a recitar Dante. Però no un cant on l'oient i espectador pot seguir una història, ni un cant de crítica social, un cant d'amors humans o de venjances, un dels molts cants narratius de la *Comèdia*, sinó el Cant XXXIII del *Paradís*. El cant final de la *Comèdia* és un text de pura mística, de pura teologia,

llenguatge d'aparença impenetrable, d'una bellesa que supera tota descripció. El còmic insigne va triar els versos de la més rigorosa i espiritual sublimitat: els versos que expressen allò que és inefable. Quan el poeta explica que, havent arribat a la visió del més alt misteri, ara hauria d'expressar allò que no es pot dir de cap manera: "Així es desfà i es fon al sol la neu;/així es perdia en l'aire la sentència/ de la Sibila escrita en fulles lleus." No sé com explicaria jo mateix versos com aquests, provocats per la visió de la llum eterna: "Veia el seu fons, on penetra i s'uneix,/ relligat amb amor en un volum,/ allò que en l'univers es desfà en fulles:/.../ tot combinat alhora en tal manera/ que el que jo dic n'és un simple besllum." És la més alta metafísica clàssica en imatges llampants, i als senyors senadors de la República, espectadors i oients, els devia passar com al Dant: "Així el meu esperit, tot en suspens,/ mirava fixament, atent i immòbil,/ i mirant s'encenia encara més." Benigni, al Senat, recitava el mateix cant que, fa alguns anys, vaig tindre la sort (pura casualitat) de poder seguir en un programa de la RAI, una nit prop de Cap d'Any, en horari de màxima audiència. No sé quina cara devien fer els senadors escoltant-lo, un dia del juny passat. Ni la que podien fer els catorze milions d'espectadors que, segons vaig saber després, tingué aquell recital nocturn a la televisió. A Itàlia, per obra del Dant, hi ha prodigis que ací són impensables. La quadratura del cercle comparada amb el misteri últim de la Trinitat, l'impossible: "Com fa el geòmetra quan insisteix/ a mesurar el cercle, i que no troba/ el principi que cal per molt que hi pense,/ tal feia jo amb aquella visió nova." Això, però, és possible en aquesta Itàlia que de vegades mirem per damunt del muscle: "Ací la fantasia fou vençuda", comencen els darrers quatre versos de l'últim cant de la *Divina Comèdia*.

«ÉS LA MÉS ALTA METAFÍSICA CLÀSSICA EN IMATGES LLAMPANTS, I ALS SENYORS SENADORS DE LA REPÚBLICA, ESPECTADORS I OIENTS, ELS DEVIA PASSAR COM AL DANT: "AIXÍ EL MEU ESPERIT, TOT EN SUSPENS,/ MIRAVA FIXAMENT, ATENT I IMMÒBIL,/ I MIRANT S'ENCENIA ENCARA MÉS.»